

různé

VOJENSKÁ TERMINOLOGIE

Generálmajor ing. Jaromír Jašek,
podplukovník ing. Břetislav Janík, CSc.

Bohaté zkušenosti Sovětské armády z Velké vlastenecké války SSSR potvrzují, že úplného zničení nepřítele můžeme dosáhnout jen rozhodnou útočnou činností. Tuto skutečnost neobyčejně zvyrazňuje i růst palebné síly a pohyblivosti vojsk po druhé světové válce.

Mohutné ničivé účinky soudobých palebných prostředků, zejména jaderných zbraní, vytvářejí optimální podmínky pro rychlé a překvapivé zničení nepřítele, k získání převahy nad ním, která je základem podmínkou útoku.

Útok je v soudobých podmínkách hlavním druhem bojové činnosti. Problematika plánování, organizace, zabezpečení a vedení útoku má v přípravě velitelů, štábů i vojsk určující místo.

V článku se proto zaměřujeme na upřesnění a vysvětlení pojmů z oblasti organizace a vedení útočných operací, především na stupni vševojskové armády.

Útočná operace

je základní, hlavní druh operace pozemního vojska, jejíž cílem je přenést bojovou činnost na nepřátelské území, zničit protistojící nepřátelské uskupení, operační zálohy a ovládnout ekonomická a politická střediska a prostory na území nepřítele buď v součinnosti se sousedy, nebo samostatně a tím splnit operační nebo strategický cíl.

Může začínat útokem z chodu, střetným sražením, průlomem připravené nebo spěšně zaujaté nepřátelské obrany. Charakteristickým rysem útočné operace bude hromadné používání jaderných zbraní a ostatních prostředků hromadného ničení a rychlá manévrová a rozhodná činnost vojsk.

Základní způsoby vedení útočné operace:

— útok vojsk na několika nejkratších směrech s cílem rozdělit hlavní a jiná uskupení nepřítele a ničit je po částech s rozvíjením útoku hlavními silami do hloubky;

— útok vojsk na sbíhavých směrech s cílem obklíčit a zničit hlavní uskupení nepřítele v součinnosti se sousedy nebo samostatně, ničit nepřítele jadernými zbra-

němi, dokončit ničení nepřítele roztínajícími údery se současným rozvíjením útoku částí sil do hloubky na jiném směru s úkolem ovládnout stanovený prostor;

— odříznutí ústupových cest nepřátelskému uskupení s cílem oddělit toto uskupení od jiných uskupení na válčišti a jeho zatlačení k překážkám operačního nebo strategického charakteru, s následným zničením těchto izolovaných sil v krátkém čase a ovládnutím stanoveného prostoru.

Základní způsoby útoku na nepřítele v obraně:

— využití mezer v nepřátelské obraně po vlastních jaderných úderech s cílem využít úseků ničení vlastními jadernými údery a odkrytých boků k obchvatům, obejít a úderům z chodu na hlavní obranné uskupení nepřítele z různých směrů se současným úplným rozvíjením útoku do hloubky sestavy nepřítele;

— využití mezer v sestavě nepřítele k proniknutí do týlu nepřátelských hlavních sil a k ovládnutí mezilehlých a konečných obranných čar za širokého využití tankových vojsk a vzdušných výsadek;

— průlom obrany nepřítele s palebnou přípravou a údery vojsk do boku a týlu s následným rozvinutím útoku do hloubky.

Manévr

je jednak přenášení úderů jadernými zbraněmi i klasickými prostředky ničení na nové prostory a objekty, jednak organizované a rychlé přemístění operačních svazů jak při přípravě, tak i v průběhu operace s cílem vytvořit nejvýhodnější podmínky k použití vlastních sil a prostředků, k dosažení včasného a nejúplnějšího využití výsledků působení jaderných zbraní na nepřítele a k úspěšnému splnění stanoveného úkolu.

Čelní manévr je forma manévru, jehož cílem je vytvořit příznivé podmínky pro rozhodný čelní úder, a to jak na začátku operace, tak i v jejím průběhu; může se projevit také ve formě přenesení úsilí z jednoho směru fronty na jiný.

Boční manévr je forma manévru, který směřuje do boku a týlu nepřítele. Je to obecný výraz pro obchvat a obejít.

Včasný manévr zabezpečuje dosažení rozhodujících výsledků v bojové činnosti a úspěšné splnění stanovených úkolů.

Střetné sražení

je střetnutí operačních svazů bojujících stran, v jehož průběhu se obě strany současně snaží dosáhnout stanovených cílů útokem vojsk na směrech. Svým obsahem může střetné sražení zahrnovat různé druhy bojové činnosti.

Jeho podstatou jsou však nepřetržité, urputné střetné boje svazků, jejichž cílem je rychle zničit hlavní nepřátelské uskupení především údery do jeho boků a týlu, získat iniciativu a vytvořit výhodné podmínky pro další rozvíjení operace. Charakteristický je nedostatek času k organizování bojové činnosti.

Zvláštním druhem sražení je pohraniční střetné sražení při zahájení prvních útočných operací. Těchto sražení se zúčastní silná operační uskupení, určená k vedení útočných operací a vytvořená již před zahájením války.

Ke střetnému sražení může dojít:

— v průběhu útočné i obranné operace;

— na jednom nebo několika směrech;

— v různé hloubce (taktické i operační);

— současně, nebo

— postupně.

Formy manévru ve střetném sražení závisí na:

— složení a uskupení nepřítele, zejména jeho prostředků jaderného napadení a na předpokládaném zámyslu jeho činnosti;

— síle a složení vlastních vojsk s důrazem na raketové jaderné prostředky a na jejich možnostech zahájit předstihující údery;

— způsobech zahájení války;

— cílech a úkolech operace;

— podmínkou terénu a času.

Základní způsoby střetného sražení:

— vstřícné údery hlavními silami do obou boků a týlu nebo do jednoho boku a týlu hlavních sil nepřítele do doby, než tyto rozvine s úderem částí sil na čelní uskupení nepřítele. Používá se jich v případě, je-li dostatek času k tomu, aby hlavní síly vyšly do boků nepřátelského uskupení a jestliže terén toto vyvedení umožňuje. Vstřícné údery můžeme vést na jednom nebo několika směrech, v různé hloubce, současně nebo postupně;

— roztínající čelní údery s cílem rozdělit hlavní síly nepřítele a ničit nepřítele po částech na jednom nebo několika směrech. Tyto údery můžeme vést při možnosti použití vlastních jaderných úderů a nerůzné-li vlastní úderní uskupení v dané době a v určené sestavě vyjít do boků nepřátelského uskupení;

— úder hlavních sil do týlu nepřátelského uskupení, spojený s krycí činností z boků a čelně. Vedeme jej, je-li dostatek času a možnost proniknout do týlu vojsk nepřítele.

Pronásledování

je druh bojové činnosti, jehož cílem je obklíčit a zničit nebo zajmout odcházejícího nepřítele, odříznout jeho hlavní síly od přicházejících záloh a od připravených výhodných obranných čar v hloubce. Úkolem části sil prvního sledu je zdržovat odchod nepřátelských hlavních sil, zabránit jejich vyvedení z boje, umožnit pronásledujícím vojskům proniknout do boků odcházejícího uskupení nepřítele a přehradit jejich cesty odchodu a společným úsilím nepřátelské uskupení zničit.

Při pronásledování nepřítele rozeznáváme dva druhy manévru: čelní a souběžné pronásledování.

Obklíčení

je izolace nepřátelských sil v určitém prostoru od ostatních sil nepřítele, po které následuje jejich zničení nebo zajetí. V jaderných podmínkách vedení operace toho dosahujeme především údery jaderných zbraní, použitím vzdušných výsadků a roztínacími údery pozemních sil, zvláště tankových svazků a útvarů, do boků a týlu nepřátelských uskupení s cílem znemožnit manévr a součinnost s pozemními silami bojujícími vně prostoru obklíčení, za současného rozvíjení útoku do hloubky a ničení nepřátelských záloh, které přicházejí na pomoc obklíčenému nepřátelskému uskupení.

V podmínkách vedení operace bez použití jaderných zbraní toho dosahujeme především ničením nepřítele letectvem a dělostřelectvem a vstřícnými údery pozemních sil.

Přikrytí státní hranice

je činnost vojsk, kterou organizujeme především na směrech pravděpodobného útoku nepřítele. Musí zabezpečit výhodné podmínky k úspěšnému odražení nepřátelské agrese, k uvedení ozbrojených sil do plné bojové pohotovosti, k zaujetí výchozího prostoru vojsky a jejich přechod do rozhodného útoku.

Přikrytí státní hranice musí zabránit jak proniknutí pozemních sil nepřítele na teritorium státu, tak i odražení jeho vzdušných úderů.

Jde o závažný strategický pojem, který zahrnuje pozemní vojsko (stupeň front, armáda), vojsko PVOS a válečné loďstvo.

Přikrytí státní hranice musí být v souladu s předpokládaným charakterem a způsobem zahájení války, vycházet ze zámyslu vedení operace na daném směru, z geografické polohy státu a brát v úvahu dislokaci vlastních vojsk.

Přikrytí státní hranice zahrnuje na operačním stupni pásmo přikrytí a výchozí prostor, na taktickém stupni zabezpečovací pásmo a výchozí prostor.

Vojska přikrytí

je předem určená a vyčleněná část pozemního vojska, Pohraniční stráž MV, vojenského letectva, vojska PVOS, která musí být připravena zaujmout sestavu v době co nejkratší, schopná s využitím předem zvolených a ženijně připravovaných postavení a čar vést účinný boj s tanky, obrněnými transportéry, s výsadky a diverzními skupinami nepřítele v přihraničním pásmu a v rámci celkového systému PVO i s nepřátelským letectvem, odrazit nepřátelskou agresi a zabránit nepříteli proniknout na naše území.

Svým složením, charakterem bojové činnosti a všestranným zabezpečením musí být schopna uchovat si trvale vysokou bojeschopnost i při dlouhodobém vedení bojové činnosti.

Pásmo přikrytí — zabezpečovací pásmo

je připravené, ženijně vybudované a bráněné pásmo terénu, spojené jednotným systémem palby všech zbraní a zátarasy všeho druhu. Je ohraničeno rozhraním mezi svazky prvního sledu; zadní hranice je totožná s předním okrajem prvního pásma výchozího prostoru.

Výchozí prostor pro útok

je část území, určená a připravovaná pro zaujetí vojsky pro útočnou operaci. Výchozí prostor musí umožňovat skryté rozmístění vojsk, ukrytí živé síly a techniky před jadernými a leteckými údery nepřítele, organizované vedení prvního jaderného úderu, vhodné podmínky pro rozvinutí a přechod do útoku.

Výchozí prostor zahrnuje:

- pásmo přikrytí;
- první, druhé, popřípadě další pásma výchozího prostoru, na nichž jsou připravovány výchozí nebo vyčkávací prostory svazků;
- prostory rozmístění svazků druhého sledu;
- čáry rozvinutí druhých sledů a záloh;
- postavení raketových a dělostřeleckých svazků a útvarů a útvarů protivzdušné obrany;
- prostory rozmístění záloh, týlových útvarů a zařízení;
- místa velení;

- systémy ženižních zátarasů;
- osy přesunu pro manévr vojsk;
- spojovací soustavu.

Výchozí položení

je výchozí prostor se ženižními úpravami a se zaujatou operační sestavou.

Výchozí postavení

je část pásma výchozího prostoru, kterou zaujímá pluk — prapor.

Výčkávací prostor

je část terénu, který zaujímají vojska před zahájením bojové činnosti. V tomto prostoru uskutečňují vojska všechna opatření, která jsou nutná pro bezprostřední přípravu a organizaci boje, operace.

Východiště k útoku

je přesně určená a vymezená část výchozího prostoru. Vojska jsou v něm připravena vyrazit k útoku za přímého dotyku s nepřítelem, nebo je předem připraveno a vojska je zaujmou až těsně před zahájením útoku. Ve východišti k útoku jsou vojska již v takové bojové sestavě, v jaké budou plnit stanovený úkol.

Prostor rozmístění

je vymezená část terénu, kterou vybudují a zaujímají vojska, štáby, týlové útvarů a jiná vojenská zařízení. Musí umožnit jak ochranu před účinky jaderných zbraní a ostatními prostředky hromadného ničení, tak rozptýlení vojsk pro rychlé opuštění prostoru v jakémkoliv směru.

Podle určení rozeznáváme prostory:

- rozmístění vojsk mimo boj;
- velitelských stanovišť;
- týlových útvarů;
- druhých sledů, záloh apod.

Prostor soustředění

je prostor, ve kterém se soustřeďují vojska, určená k plnění určitého bojového úkolu, nebo v němž se vojska shromažďují po splnění stanoveného úkolu.

V prostorech soustředění se vojska rozmísťují rozptýleně a skrytě, přičemž využívají přirozených ochranných vlastností terénu.

Čáry rozvinutí

jsou čáry (pásma) stanovená v terénu, na kterých vojska přecházejí z pochodové do předbojové nebo bojové sestavy. Určují se vojskům pro zahájení útoku z chodu. Ob-

dobně se určují čáry rozvinutí pro vojska druhých sledů a záloh při jejich zasazení do boje.

Čára zasazení

je čára v terénu, z níž svazky druhého sledu, předsunuté odřady nebo zálohy zasazujeme do boje k rozvíjení úspěchu, dosaženého útočícími svazky prvního sledu.

Směr hlavního úderu

je nejvýhodnější směr ve stanoveném pásmu činnosti, na kterém vytváříme a neustále udržujeme převahu sil a prostředků, a to především v jaderných zbraních.

Stanovíme jej do hloubky bližšího úkolu, někdy i do celé hloubky operace. V průběhu operace jej můžeme podle konkrétních podmínek měnit.

Musí zabezpečovat:

— nejúčelnější použití jaderných zbraní a využití účinků jaderných úderů útočícími vojsky ke zničení hlavního nepřátelského uskupení v nejkratší době;

— maximální využití manévrovacích možností vojsk, mezer v sestavě nepřítele a úseků, zaujatých malými nebo slabými silami k rychlému proniknutí do velké hloubky;

— rychlé dosažení prostoru zasaženého jadernými údery a dokončení zničení nepřítele nebo ovládnutí důležitých prostorů a objektů.

První jaderný úder

je vysoce organizovaná a sladěná činnost raketového vojska a letectva ke zničení prostředků jaderného napadení nepřítele a k rozhodnému zničení hlavního úderného uskupení vojsk nepřítele v nejkratší době na základě konkrétní situace a možností vlastních sil a prostředků. Je významným opatřením a rozhodující činností vojsk frontu v operaci.

Prvního jaderného úderu se zúčastňují všechna odpalovací zařízení raketového vojska vojsk prvního sledu frontu. V případě potřeby a v závislosti na konkrétních podmínkách můžeme k účasti v prvním jaderném úderu přibírat i raketové prostředky druhého sledu frontu, popřípadě i raketové prostředky svazků sledu armády a zálohy frontu.

Bližší úkol

je část bojového úkolu, který mohou vojska pro dosažení cíle operace plnit v počáteční operační sestavě a součinnosti.

Obsah, hloubka a doba splnění bližšího úkolu mohou být různé.

Obsahem bližšího úkolu může být:

- dokončit zničení nebo zničit prostředky jaderného napadení a hlavní nepřátelské uskupení;

- ovládnout důležité prostory nebo objekty do celé hloubky nepřátelské skupiny armád;

- vytvořit výhodné podmínky k rozvíjení dalšího útoku ve vysokém tempu do hloubky válčiště.

Hloubka bližšího úkolu operačního svazu může dosahovat 100—150 km.

Další úkol

je část bojového úkolu, kterou vojska musí splnit pro dosažení cílů operace po splnění bližšího úkolu. Obsah, hloubka a doba splnění dalšího úkolu mohou být různé.

Obsahem dalšího úkolu může být:

- zničit nově zjištěné prostředky jaderného napadení nepřítelů;

- dokončit zničení nebo zničit jeho hluboké zálohy;

- ovládnout strategické prostory a objekty, které jsou cílem operace.

Hloubka dalšího úkolu operačního svazu může být dalších 150—200 km.

Hloubka operace

je souhrn prostorových a časových ukazatelů, které vyjadřují charakteristiku dané operace. Vyplyvá z úlohy a místa operačního svazu v operační sestavě vyššího operačního svazu, cíle operace, nepřítelů, počtu sil a prostředků vyčleněných pro danou operaci, zejména počtu a mohutnosti jaderné munice, materiálně technického a zdravotnického zabezpečení, terénu a povětrnostních podmínek.

Rozmach útočné operace zahrnuje:

- šířku útočného pásma;
- hloubku operace;
- dobu trvání operace;
- tempo útoku.

Hloubka operace

je v terénu vymezená vzdálenost mezi čarou dotyku v době plánování a zahájení útočné operace a mezi čarou, které mají vojska dosáhnout na konci operace. Závisí na hloubce uskupení sil a prostředků nepřítelů, které mají vojska zničit, na vzdálenosti prostorů nebo objektů, kterých se má operační svaz zmocnit, na poměru sil a prostředků a terénu na daném směru.

Hloubka operace závisí na situaci vlastní i nepřátelské, cíli operace, počtu sil

a prostředků, počtu a mohutnosti přidělené jaderné munice.

Hloubka operace operačního svazu může v soudobých podmínkách dosahovat 250 až 350 km i více.

Útočné pásmo

je pás terénu, vymezený oboustranně rozhraním do šířky, v němž operační svaz plní za útoku stanovený úkol. Šířka útočného pásma závisí na počtu vlastních a nepřátelských sil a prostředků, vývoji situace, podmínkách válčiště, místě a úloze operačního svazu v operační sestavě vyššího operačního svazu.

Šířka útočného pásma musí zabezpečit:

- vytvoření potřebného uskupení sil a prostředků a rychlé využití palebných, zejména jaderných úderů;

- vedení útoku na směrech a široký manévr silami a prostředky;

- rozptýlení sil a prostředků z hlediska ochrany proti zbraním hromadného ničení.

V soudobých podmínkách může být útočné pásmo operačního svazu široké 60 až 80 km i více.

Tempo útoku

je údaj vyjadřující počet kilometrů, které překonají bojující vojska za určitou časovou jednotku.

V průběhu operace bude zpravidla tempo útoku nestejnoměrné a bude záviset na vzájemném poměru sil, možnostech ničení nepřítelů jadernými a klasickými zbraněmi a na podmínkách pro manévr.

V průměru bude tempo útoku dosahovat 40—60 km za den, přičemž první den operace zpravidla 30—40 km, do bližšího úkolu 40—50 km, do dalšího úkolu operačního svazu 50—60 km. V horském a zalesněném terénu může být střední tempo útoku 25—30 km a na některých, po všech stránkách výhodných směrech v operační hloubce 60—80 km/den.

Doba trvání operace

je časový interval, který uplyne od zahájení operace až do okamžiku, kdy vojska splní cíl operace. Podle průměrného tempa útoku a hloubky stanoveného úkolu může operace operačního svazu trvat 6—7 dní.

Zabezpečení bojové činnosti

je souhrn aktivních i pasivních opatření k všestrannému, stálému zabezpečení bojeschopnosti vojsk a k úspěšnému splnění

jakéhokoli druhu činnosti na válčišti jak před zahájením bojové činnosti, tak i v jejím průběhu.

Mezi hlavní druhy zabezpečení bojové činnosti patří: průzkum, ochrana proti zbraním hromadného ničení, ženijní zabezpečení, operační maskování, radioelektronický boj, hydrometeorologické zabez-

pečení, topografickogeodetické zabezpečení, týlové zabezpečení (materiální, technické, zdravotnické, dopravní, silniční) a politické zabezpečení.

Kromě těchto hlavních druhů zabezpečení organizujeme speciální druhy zabezpečení, které se vztahují pouze na určité druhy ozbrojených sil a vojsk.